

POGAŃNAJ BÓH

ČAS OPIS EVANGELSKICH SERBOW

12. číslo

Budyšin, december 1977

Lětnik 27

Hrono za december 1977:

Psalm 98,2

Knjez da swoje zbožo připowědać

Čehodla so w cyrkwi předuje? Njeje to njetrjebawše? Njehaći přédowanje naš skutk? Je přédowanje docyla trěbne abo njeby džensa tež bjez toho šlo? Tak a tak jenož mała horstka do božeje služby přińdže. Podobne měnjenja druhdy slyšiš. Husto na to nimamy praweje wotmołwy. Chcemy so jónu prašeć, čehodla so w cyrkwi předuje.

Připowědanje so stanje w božim nadawku. Wězo móža so formy připowědanja přeměnić. Wězo mamy na wšelake wašnje připowědać. Wězo mamy so prašeć, hač su naše formy a wašnja připowědanja prawe. Ale njemóžemy z připowědanjom božeho słowa zastać. Připowědanje so stanje w božim nadawku. „Knjez da swoje zbožo připowědać.“

Z tym naše hrono tež praji, što mamy w božim mjenje připowědać: Zbožo wot Boha. To rěka: pomoc Boha, wumóženje přez Boha a dobyće Boha nad złym. To mamy připowědać. Mamy na to pokazać, zo tute „zbožo“ nam plaći, zo Bóh nam pomha a nas wumóže; zo je dobyće Boha nad mocu čerta za nas dobre. Biblija nam praji, zo to za naše zemske žiwjenje plaći. Příklad za to je tež israelski lud. Njeje Bóh jim pomhał z Egyptowskeje a z Babylonskeho zajeca? Bóh so tež wo naše zemske žiwjenje stara, wo naše „zbožo“. Wězo njeje přeco to, štož mamy my za swoje zbožo, tež woprawdže k našemu lěpšemu. Jeli Bóh potom njejedna po našej woli, njerěka to, zo wón nam dobreho nječini. Kelko tróšta njeleži w tym, zo wěmy: Tež potom chce Bóh naše zbožo.

Zbožo wot Boha pak njerěka, zo Bóh so jenož wo naše zemske zbožo stara. Zbožo wot Boha měni božu pomoc za cyłego čłowjeka časnje a wěčnje. Potajkim: Bóh da připowědać tež swoju pomoc, kiž dale saha hač naše zemske žiwjenje.

My smy sebi wěsći, zo móže tu jenož Bóh pomhać. A Bóh pomha přez Jězom Chrysta. To so w našim hronje njewupraji, dokelž je to starozakonske slovo, ale my móžemy naše slovo na Chrystusa počahować. Zo je to móžno, hižo z toho widžimy, zo tute hrono do čitanjow za přeni džen hodow sluša. A runje hody tola na to myslimy, zo je Bóh nam zbožo přihotował, kiž dale saha hač zemske žiwjenje, a to přez Jězusa.

Wězo so tež Jězus za zemske žiwjenje stara. My čitamy w scénjach, zo je Jězus chorych hojil a so za tych, kiž

Linolowa rězba českeho wumělca M. Floriana

běchu zacpěći, zasadzil. Njeje to znamjo za to, zo Jězus so tež za naše zemske žiwjenje stara? Ale husto čitamy w zwisku z hojenjom choreho tež, zo je Jězus jemu hrěchi wodał. To na to pokaza, zo přinjese Jězus tež pomoc za wěčnosť. Jězus Chrystus je nam wrota do božeho noweho swěta wotewrił. Tohodla je wón k nam na zemju přišoł. W božich službach wo tym wjac zhonimy. Tam mjenujcy da Bóh připowědać „swoje zbožo“. A to nic jenož k h o d a m ! Zbožo wot Boha nam pomha našemu žiwjenju zmysl a zaměr dać, kiž dale saha hač naše zemske žiwjenje. Ale tutu pomoc Boha za swoje žiwjenje móžemy jenož z připowědanja božeho słowa dostać. Tohodla cyrkew njemóže připowědanje wostajić, ale dyrbi na to džiwać, zo by kóždy bože slovo slyšeć móhl, kiž da B ó h připowědać – a to tež přez přédowanje. Albert

Džěco Jězus w Ostrowicach

Ja sym Němc, kiž tebi tola powěda. To dyrbiš wědžeć.

Wupij hišće jedyn!

A kiž je jo zatřělił, před našimi woćemi pozběhnywši jo zatřělił, to běše Němc. Ale tón, kiž je rjejił a chcyše jo wuchować a je sam při tym zahynił, to bě tež Němc. To dyrbiš mi wěrić. To džěcatko bě židowske.

Pij wšak, pij!

W Polskej běchmy, zo bychmy tam „rjedžili“. Jenož jich hromadže honi. Zatřělenje – to bě druhich džěto. Do někotrych wsow Židow hromadže čěrjachu.

Pój, pij tola!

Tajke wsy su kmańše hač te z cyganami. Židza tak njewoľaja. Woni

měrnio mru. Woni wěrja. „To ma tež swoje dobre“ – by naš šef prajił. Jich tykachu do čězitych awtow –

Jedyn mjenz nami bě přeciwo tomu. „Zajaca“ jeho mjenowachmy. Wón mjelčeše, ale wón bě přeciwo tomu. To wšak bórže začuwaš, što čłowjek takle w sebi myslí. Zlě, zo bě do našeje kompanije přišoł. Naš šef njeznaješe žanu smilnosť. Ja drje běch tež pódla a njewědzach, što ma to wšo rěkać – hač do tamneho dnja. Wokoło adwenta to běše.

Cyłu wjes běchmy wuprózdnili. Wšitycy běchu na awtach, kotrež běchu zestajane do wulkeho štyriróžka. Wjele žalóscenja njeslyšachmy. Ja hišće widžu: běše hlinjane murje,

slomjane třěchi, šěroke a rozjězdžene puće. Sněha tam něšto ležeše, ale nic wjele. „Spieß“ přeńdže hišće raz z mužomaj wšě domčki. Tuž tam wulěze ze słomy džěcatko. Zabyte abo schowane, ja to njewěm. Jedne abo dwě lěče stare. „Spieß“ jo sobu wza. Šef njesćerpnje čakajo, jemu kiwny, zo by jo zady doma přinjel. Tuž wuskoči „Zajac“ woľajo: „Nic! Nic!“ a wutorhny jemu džěcatko. „To je džěco Jězus!“ – wón rjeji. Džěco Jězus!? Wowrótnił, što? My so smějemy – nic wšitycy, to dyrbiš mi wěrić. Wón čeka kaž bładny, ale wšudžom je zašlahane. Wón tloči džěco k sebi sobu do swojeho kabata. Tole wšo běžo. Wobludnjeny wojak, kaž so to takle stawa. Židza z wozow nam přiľaduja. Tak je so hižom někotremužkuli

zešlo, tu je wosebje zlé. Skónčnje sko-
či k blišemu domčekaj. Po cyłym čele
třepotaše. Džěčo kručó dzeržo přeco
znowa wofaše: „To je džěčo Jězus!
To je džěčo Jězus!“ Ja ěi praju, wšo
ničo njepomhaše, jeho dyrbjachu
skóncować, wón džěčo njepuści. Tam
džěleni do mužow, žonow a džěci. So-
bu wzac džěn ničo njetřebachu.
sedžeše kaž tajka madona, Ostrowice
wjes rěkaše. Ze sprotnjenymaj wo-
čomaj tam při bėtej scėnje sedžeše.
Kaž tajka madona, ěi praju.

Nichtó mi hać dotal tutu stawiznu
wėrił njeje. Takle małe džěcatko bė-
še, hdyž bė jo zbėhnył.

Ja wot toho časa žadyn*hodowny
wobraz wjace widžec njemóžu.

Wón je za nas wumřel. Ja mėnju
tamneho, kotrehož su na križ přibili.
Nó haj wšak!

„To je džěčo Jězus! To je džěčo
Jězus!“ — je wón tam wołal.

Na pój, pij hišće jedyn.

Friedrich Hoffmann

Wokolnik december 1976 „Sühne-
zeichen“.

Ze stawiznow serbskich ewangel- skich spėwarskich

Farar na wotpočinku dr. Zyguš we
Wulkich Ždžarach je po pilnych a do-
kladnych studijach napisał přehlad
„K stawiznam Serbskich spėwar-
skich“. Wón nam powě, zo su kónc
zańdženého lėtstotka Serbjna něko-
trych wosadow k wječoru Wojerec
kemši chodžili ze spėwarskimi, kiž
wopřijachu 1270 stron a bėchu 1 kg
čėzke! Poprawom bėštej to dvě kni-
ze, mjenujcy „Stare Serbske spėwar-
ske“ z lėta 1838 a „Šlezske spėwar-
ske“ z lėta 1878 do jedneje knihi hro-
madže zwjazanej. Na tajke wašnje
móžachu so tute spėwarske zdobom
na serbskich a na němskich Božich
službach wužiwać. Džensa wšak nje-
třebamy z tak čėzkimi spėwarskimi
kemši chodžić, dokelž naše spėwar-
ske wopřija jenož 387 stron a su jenož
někak 250 g čėzke.

Z kajkich časow mamy „Serbske
spėwarske knihi“? Delnjołužiske
serbske wosady dóstachu hižo 1574
serbske spėwarske, potajkimi hižo do
tricećilėtneje wójny. W tutej wójnje
je Poršičanski farar Martini na to
pokazał, zo je wužiwanje serbskeje
rěče w Božich službach wažna du-
šowpastyrská naležnosć. To pak rěka,
zo nimaja fararjo jenož njedželske
čitanja, katechismus a agendu do
serbskeje rěče přeložić a serbsce pře-
dować, ale zo dóstanu kemšerjo tež
serbske spėwarske do rukow. Po tym
zo su hižo w 17. lėtstotku w něko-
trych wosadach kantorowo serbske
kėrluše hromadžili a w swojich wo-
sadach w Božich službach wužiwali,
je na kóncu tutoho lėtstotka cyrkwin-
ska wyšnosć w Budyšinje wosadam
nađala, zo bychy so serbske kėrluše
zbėrali a wyšnosć předpožili. Štyrjo
duchowni jako postajena komisija
přehladachu zebėrane kėrluše a wu-
brachu z nich 200 kėrlušow, kiž bu-
chu 1710 jako kniha čišćane a pod
mjenom: „Nowe němske a serbske
kėrlušowe knihi“ k wužiwanju w
ewangeliskich cyrkwach Hornjeje
Lužicy wudate. W dalšich 6 wuda-
čach bu ličba kėrlušow tutych spė-
warskich na 466 čisłow powyšena. Po
wobdžėtanju a systematiskim zarja-

Dr. theol. Kurt Zyguš smėdžeše lėt-
sa ěily a strowy swoje 75ćiny swjećić.
Wón narodži so 9. 7. 1902 w Gatters-
dorfje w Šleskej, hdžež je jako džěčo
porno němskej tež pólsku rěč nawuk-
nył. Přechodžiwši wučerski seminar
w Kreutzburgu bė najprjedy za do-
mjaceho wučerja. Zo by na duchown-
stwo móhl studować, dyrbjěše prje-
dy gymnazialny eksamen zložiť. To
rěka, zo měješe „wulki grekum a
wulki latinum“ nachwatać. Zo je to
dokonał, swėdči wo jeho pilnosći a
rěčneje wobdarjenosći. W Halle je za-
počal z uniwersitnym studijom teolo-
gije a germanistiki. We Wróclawju je
so sylnje zabėrał ze slawistiky. Z dža-
kownosću spomina na swojeho wu-

dowanju kėrlušow wuda Budestećan-
ski farar Jan Bėmar 1741 tute spė-
warske jako „nowe“ serbske spėwar-
ske knihi z napismom „Duchomne
Kyrlišowe Knihi“. Někotryžkuli z nas
wě so hišće na tute spėwarske do-
pomnić, dokelž ze z nich hać do lėta
1930 a dlėje spėwał a so modlił. To
napismo „Kyrlišowe knihi“ móže nas
na to dopomnić, zo je słowo „kėrluš“
wupožćene z próstwy „Kyrie eleison“
w liturgiji našich Božich službow.
Podobnje kaž bibliske psalmy chce-
dza tež naše kėrluše modlerske spė-
wy być.

Dwójce hišće dóstachu Bėmarjowe
spėwarske tak mjenowany přidawk.
Farar Šėrach w Budyšinku wobohaći
je ze sto kėrlušemi, a w lėće 1838 wu-
dospołnichu druzy serbscy fararjo
spėwarske ze 183 nowymi kėrlušemi,
mjez nimi 30 ryzy serbske. W bėhu
nimale sto lėt buchu tute spėwarske
z lėta 1838 wšo hromadže 12 króć
znowa wudate.

Hdyž bėchu po přenjeje swětowej
wójnje zbytkne eksemplary tutych
spėwarskich nimale wupředate, mě-
jachu so wěcywustojni z prašenjom
zabėrać, hać ma so dalši raz čišć do-
talnych spėwarskich zhotowić, abo
hać ma so wudaće znowa wobdžėta-
nych kėrlušowych knihi přihotować.
Wšelke kėrluše w dotalnych spėwar-
skich bėchu we wobsahu předolhe,
wšelke mějachu so po rěči a po ry-
mje nuznje wuporjedec. Tež pobra-
chowachu w nich kėrluše a duchowne
spėwy wosebje nowišeho časa. Serb-
ska hlowna předarska konferenca so
tohodla po dolhich wuradžowanjach
za to rozsudži, serbskemu ludu nowe

čėrja w bohoslówtwje prof. Schae-
dera w Wróclawju, kotrehož famulus
(pomocnik) je byl.

Po teologiskim pruwowanju bė 2
lėci za duchowneho cyle při čėskich
mjezach, hdžež bė blisko morawskemu
luděj, z kotrehož drje jeho prje-
downicy pochadžachu. Komenskeho
nan rěkaše Zyguš. Tak je naš luby
bratr Zyguš we Wulkich Ždžarach
zwjazany z jednym z wulkich mje-
now swėta.

W lėće 1933 přińdže farar Kurt Zy-
guš do Wulkich Ždžarow. Pola nje-
boh fararja Wićežka we Wóslinku
nawukny serbsćinu. Dokelž móžeše
hižom pólsku rěč, bė jemu wuknjenje
wo wjele wolóžene. Wićežk, tutón
horliwy Serb, je jemu lubosć k serb-
skemu luděj zašćepił. Hać do 31. 3.
1968 je swėru wosadže služił. To je
35 lět!

Z wobšėrnym a wėdomostnje swė-
domitym džėlom wo husitizmje w
Hornjej Lužicy doby sej 1966 dokto-
rat teologiskeje fakulty Lipsćanskeje
uniwersity. Zapis wužiwanje litera-
tury a jeho 910 citatow dopokazuja
dokladnosć jeho wėdomostneho džėta.

Farar na wusł. dr. theol. Kurt Zy-
guš we Wulkich Ždžarach wėdomost-
nje pilnje dale džėta. Naš nastawk
wo stawiznach serbskich spėwarskich
je jenož krótki wujimk Zygušowego
wulkeho a zajimaweho džėta.

Swojemu česćenemu a lubemu bra-
trej přejemy hišće wjele lėt spomóž-
neho džėta a rjane wuspěchi na wė-
domostnym polu a so jemu z cyłej
wutrobu džakujemy za jeho wopor-
niwu lubosć, kiž je nam wopokazał.

spėwarske do rukow dać, kiž njemėte
so před nowočasnými němskimi cho-
wać. Za tute wobšėrne a zamołwenja
połne džėto je konferenca komisiju
wuzwolila, w kotrež džėtachu mjez
druhimi farar Mrozak-Hrodzišćanski,
farar Mjerwa-Bukećanski, farar Ur-
ban-Wukranćičanski, farar Křižan-
Klukšanski a farar Malink-Lazowski.
Kónc lėta 1929 bė tute hoberske džėto
dokónćene, a Smolerjec knihićišćer-
nja w Budyšinje je wudaće tutych
nowych spėwarskich spočatk lėta
1930 wobstarała. Z wukazom Krajno-
cyrkwinskeho zarjada w Drježdža-
nach buchu wone serbskim ewangel-
skim wosadam k wužiwanju přepo-
date. Tež serbske wosady pruseje
Hornjeje Lužicy tute nowe spėwarske
přijachu. Nimoměry ruče bu přeni
naklad nowych spėwarskich, kiž bė-
chu hišće z tak mjenowanými šwa-
bachskimi pismikami čišćane, rozpře-
daty. Nowy naklad měješe so přihoto-
wać. Ze wšelkich stron luda so wu-
praji přece, zo by so nowy naklad
spėwarskich z laćanskimi pismikami
čišćal. Tutomu přecu bu wotpowėdo-
wane w nowym wudawku w lėće
1931.

Hakle tři lėta stare bėchu nowe
spėwarske, hdyž přewzachu fašisća
knježerstwo w Němskej. Woni chcy-
chu Serbowstwo podusyć a serbske
pismowstwo wutupić. Džiwajo na
tutu zasadu knježerstwo w poslednjeje
wójnje tež zničenje wjele tysac serb-
skich spėwarskich přikaza. Z kóncem
wójny namaka tež fašistiska doba
swój kónc. Serbske časopisy a knihi
smėdžachu so zaso čišćeć a wudawać.
A dokelž bė po wójnje wulki njedo-

statk na spěwarskich, je Serbska předarska konferenca wobzamkla, znowa kěrlušowe knihi wudać. Dokelž pak bě tehdom hišće njedostatk na pjenjzach a papjeri, móžachu so jenož knihi ze skrótsenym wobsahom naklasć. Tohodla wubra komisija z 800 kěrlušow w dotalnych spěwarskich jenož 314 čisłow. Mjez nimi su 38 ryzy serbske, kiž su serbscy duchowni, diakonojo, katecheća a druzi spěsnili. Tute skrótsjene wudaće serbskich spěwarskich bu 1954 čišćane a je wěnowane našemu česćenemu přenjemu serbskemu superintendentej Mjerwi w Bukecach. My tute knihi džensa hišće džaknje wužiwamy.

Serbske spěwarski mějachu we wšěch časach wulki wliw na wuwice serbskeje rěče a serbskeho pismowstwa. Sobu najstarši dokument tutoho pismowstwa su stare kěrlušowe knihi. Tak někotryžkuli krajan je z pomocu spěwarskich serbsce čitać a pisać nawuknył. Znamjenici serbscy basnikojo su duchowni byli, kiž nam njejsu jenož nabožne spěwy, ale tež keđzbyhódne swětne a narodne spisy zawostajili. A džaknje chcemy tež my to wobtwjerdzić, štož su w léće 1838 sobustawy komisije w předstowje tehdy wudatych spěwarskich knihow pisali: „Kak rjany pokład duchownych darow wone we sebi woprijaju, to wšitcy wědza, swěru čitajo a spěwajo so z nich pytaju natwarić. A što móže wužitk wurěć a wopisać, kotryž su te rjane kěrlušy dotal přez Božu hnadu a džělawosć Swjateho Ducha přinjesle! Kak wjele tysac dušow je we nich rozwučenje w trojeničkim Boze a wo cyłej radže Božej k našej zbóžnosći, kak wjele hrěšnikow zbudjenje k wěrnej pokuće, kak wjele džěci Božich duchowne wokřewjenje a posyljenje k wobstajnemu rosćenju w dobrym, kak wjele zrudnych a tyšnych wutrobow trošt a spo-

kojenje we wšelakej čelnej a duchownej nuzy a na smjertnym ložu dostało.“

Bělsa zyma — zeleňšo léčo

Wulka zyma, wulki sněh — nadžija na wulke žně.

Wopor džěsća

Mały Franc bě jeničke džěčo Korle a Hany. Bě jeju lubušć, nan pak jeho často zanjechowaše, ale mać bě jemu mudra a přewšo přichilena pěstońča. A tuta starosćiwosć bě jemu jara třebna. Wón bě mjenujcy žiwy pod wuměnjajemi, kiž bychu móhli skazyć džěćacu dušičku a zamućić jasne začuce za dobro a zło. Francowy nan měješe při wšej swojej wulkej dobroćiwosći brach, kiž wobćežowaše Hanje žiwjenje a znjepokojese jeje wutrobu. W towaršnosći přećelow njebě kruty dosć, zo by so wurěčał a njewobdžělił, hdyž so dachu do pća. A kaž to často bywa, so wróćeše do mojej pjany.

Hdyž běše Franc hišće małki, ničo njerozumješe. Widžeše jenož wóće maćerki poľnej sylzow, a tute sylzy napjelnjachu jeho čućiwu wutrobičku z njepokojom.

„Maćerka, čehodla plakaš?“

„Dokelž je nan chory.“

Woprawdže, w zrozumjenju džěsća, kiž wulce njerozważowaše, zdaše so wón być chory. Ale hdyž hólćec přibywaše na lětach, dyrbyješe Hana cyłu swoju maćernu mudrosć nałožić, zo by džěćacu wutrobu před začućeami wuchowala, kotrež bychu móhli zesťabić jeho lubosć a čěsćownosć napřečo nanej. Wona derje rozumješe: Staršiki dom je takrjec předžurla

swjatnicy, tu móža narosć najrjeńše kwětki počinkow, dušinych a žiwjenkich mocow, ale jenož pod jednym wulkim wuměnjajem: Atmosfera w domje so njesmě zajědojčić z hadrowanjom abo z hidu, w nim njesmě być ruma ani za małe skaženosće. Hdyž běštaj samaj, wona často Korli porokowaše, splaknywši prošeše jeho, zo by rozuma nabył; hdyž pak běše džěčo pódla, wona sčerpna mjelčeše.

Hladajo na słabu wolu muža, boješe so wona wo džěčo, zo so njeby poradziło po nanje. Chcyše je derje wukublać. Chcyše, zo by z cyłej wutrobu lubował počinki a dobre kajkosće, kiž wučinjeja woprawdžitu hódnotu čłowjeka. Powědaše jemu často wo swjatym Franciskusu, wo jeho wulkej lubosći k wšemu, štož je Bóh stworił, k ludžom, zwěrjatam a kwětkam, k slónčku, wětrej a wodze. Čućiwa džěćaca wutroba srěbaše jeje słowa do so wša zahorjena a z horcym přećom, runje tak činić.

Powědaše jemu wo krutosći Franciskusa napřečo sebi samomu, wo jeho wulkim zrozumjenju za druhich. Wo jeho njesměrnej dobroćiwosći, z kotrež wustupowaše napřečo wšěm, kotřiž běchu chori a slabi.

Hdyž běše hólć hižo trochu starši, a napohlad nana jeho zatrašowaše a njepokojese, rěčeše wona wo druhich

chorosćach, a to duše a wole, kotrež tohorunja trjebaja pomoc a lěkowańje!

Hólćec wšitko njerozumješe, dowěrješe pak maćerce, a nanej napřečo zadžeržowaše so njezměneny přećelnje a dowěrliwje. Wučo jeho Wótčenaš, pokazowaše wona na wosebitu móc dobroprošenja a woporow. Franc sluchaše, a słowa maćerki zarychu so jemu hluboko do wutroby.

Druhdy, hdyž jemu placki njeseše, wotpokazowaše je, chutnje prajicy:

„Ně, maćerka, nechcu je, zo by luby nan był strowy.“

Chorosć nana běše něšto, štož jeho najbóle rudžeše. Běše zwólniwy k najwjetšim woporom, zo by był strowy. Maćerka, znajo džěćacu naturu synka, kotryž měješe chlěšćenki jara rady, bu hluboko hnuta přez tutón wopor a mysleše z radosću, zo, njewuskutkuje-li wopor džěsća woćakowanu změnu, sćini něšto runje tak wulke: Sformuje jeho powahu, nawući jeho, zo by so wobknježil.

Njepřestawajcy pak so prócowaše, zo by wutrobje Franca přepodawała najwjace mudrosće, teje Božej mudrosće, kiž kaza hladać na žiwjenje z hinašeho, rozsudnje wyšeho stejnišća, hač to ludžo powšitkownje činja.

Wědžeše, zo su maćerne słowa symjo, wusyty do mlódnjeje a plódnjeje role, zo to, štož sebi mlódosć přiswoji, swoje plody za zraće lěta přijnese.

Ze sobuželnosću mysleše na muža, a jelizo njeby był syrota, kiž njezezna maćernu lubosć a starosć, njebychu byli w jeho žiwjenju zawěšće wone njepočinki, kiž zadušowachu měr a zbožo swójby. Wotrosće samotny kaž bujna njerjedž, a běše jemu čezko, swój njepočink wostajić. Wona pak njespučić nadžiju, zo jónu přińdže tón zbožowny džěń, na kotrymž so wzda na přeco škleńčki.

Mjeztym rosćeše a wuwijaše so syn kaž dobry štomik pod keđzblivym wóckom zahrodnika. Lubowaše staršeju, a jeho dowěrliwy a njewinowaty pohlad zašlahowaše často a časčišo lochkomyslnemu nanej. Wzda so na wěšty čas palenca, zo njeby džěčo widžało jeho zamotane pohiby a njeby hladało do jeho zwohidženeho, zamućeneho woblića. Po času podawaše so slabeje wole dla zaso starremu njepočinkej.

Běše hodownik. Hana chcyše choru sotru wopytać. Korla wosta doma; dokelž pak běchu runje na tutym dnju mjeniny jednoho z jeho přećelow, chcyše wón tež zašo z domu woteńć, a próstwa žony, zo by so wo Franca starał, so jemu scyła njelubješe. Rozžohnowa so tuž ze žonu prajicy:

„Ja tohorunja chcu woteńć, wróć so hnydom, dokelž džěčo njemóže same wostać.“

„Snadž mjeztym wusnje, wróću so nimo toho zawěšće za hodžinu“, změrowa jeho Hana.

Chorosć sotry bě so zhoršila, a Hana zaby na přilubjenje. Korla zaběraše so z Francow; jeho sčerpniwosć bu čezko pruwowana. Ale tež lubosć k synej bě runje tak wulka kaž spytowanje, wječor přežiwić mjez přećelimi... Po dwěmaj hodžinomaj čakanja začini knihu z wobrazkami, kotrychž rozjasnjenje bě wjeršk zboža za Franca, a praji:

„Nětkole pónďdzemoj spać, synko.“

Hólčec bě přezjedny, bě přeco jara poslušny. Nan pomhaše jemu wumyc a zeslěkać so. Hdyž pak kazaše jemu so lehnyć, protestowaše małki:

„Chcu so hišće modlić, nanko...“

„Derje, pomodli so“, přizwoli wón z wěstej njesćerpliwosću.

Franc praješe poklaknywši so z přejećom a horliwosću, kaž bě to jeho mać nawučila, Wótčenaš a želnosćiwu modlitwu k jandželej pěstonej, zo by wobarnował jeho, jeho maćerku a nana přede wšěm złym. Korla začu dziwne zajeće; nutrnosć džěsća hrjebaše jeho w swědomju; zo by jeho potajkim spokojil, schili so k Francej a praji lubosćiwje:

„Pomodli so hišće k Božemu džěsću, zo by ći přinjesło rjany štomik a praj jemu hišće, što by sej najbóle prał...“

Do tutych słowow položi cyłu swoju lubosć k synej. Chcyše jemu narunać swoju njesćerpliwosć a swój wotpohlad wučeknyć.

Franc chwilkú přemyslowaše a po-

tom praji z hnujacej sprawnosću styknywši ručce k modlenju:

„Jara rady bych chcył měć štomik a sanki, ale wjele bóle bych sej prał, zo by byl luby nan přeco strowy, tohodla će prošu, njeprinjes mi ani štomik ani sanki, ale přinjes lubemu nanej strowosć.“

Korli nahle zapukota wutroba. Wědžeše, što mjenješe Franc z chorošću. Wobarajo sylzam, položi ruku na hłójčku syna a praji hnuty:

„Džakuju so ći, synko, za twój woppor. Bóhlubyknjez će zawěsće wuslyši. A ja jeho hišće poprošu, zo by Bože džěćo přinjesło rjany štomik a sanki. Budžemoj spokojom wobaj; njewěrnó, synko?“

„A budže nan strowy?“

„Na přeco...“

Korla wza hłójčku džěsća do swojeju rukow a hładajo do jeho dobreju, luběju wočkow praji z dorazom:

„Budžeš widžeć, na přeco.“

Hodžiny so minychu. Hdyž steješe Hana wokoło jědnacich starosćiwu a poľna njeměra w durjach lěharnje,

wuhlada spjaceho synka a muža, kiž ze zajimom knihu čitaše. Tutón napohlad bě tak njezwučeny, zo so wona zadžiwana wopraša:

„Korla, što je so stało?“

Zhladny na nju z woćomaj, poľnej měra:

„Bóh je mje rozswětlił, sym spóznał, zo słušam k wamaj. Wón mi zawěsće dopomha k tomu, zo bych při tutym rozsudže wostał. Dosć staj hižo přećerpaľoj.“

Přisydnywši so k njemu, wza jeho ruku do swojeju rukow. Ani słowka njetrjebaše dodać, jasne a lube pohladnjenje wuprajni wšitko.

Jeje duša napjelni so z džakownosću k Bohu za nowe zbožo, za bohate myto, kotrež dósta za swoju dowěru a wěru do Jeho pomocy a smilnosće.

Franc spinkaše měrnje, džěćacy posměwk hraješe jemu na hubomaj, jako by wědźał, zo je so runje — džakowano jeho modlitwje a zwólniwosći k woporej — zhubjene zbožo znowa do staršiskeho domu nawróćilo.

M. H., Kalendarz Ewangelicki 1960, přeł. rwl

Tuž dži a připowědaj ewangelij

Sotra Frieda Wjelic

9. Přenje nazhonjenja

Hromadže ze sotru Minu Zieglerec hromadźich nětk tu w Ošanje swoje přenje nazhonjenja. W sotře Berći Preisingerec mějachmoj w kóždym nastupanju dobry přikład a swěrnú radźičelku. Wona namaj pomhaše kaž mać.

To bě tam rjany čas. Poł dnja džěłachmy a poł dnja wuknjehmy chinšku řeč. Knjez Cheo bě naš wučer. Tutu nadobnu a hordu postawu ženje njezabudu. Wón bě přeswědčeny konfucianski a w swojej wučenosći znaješe klasikarjow swojeje wěry. Wón drje słušeše do najwučenišich města Ošana. Stajnje wědžeše so mudrje a wosebje zadžeržeć. Ja jeho wysoko česćach. Wón je mje tež wučil chinšku bibliju čitać. Přihotujo so na 2. řečne pruwowanje dyrbjach z nim wjele w Nowym zakonju čitać. Ženje so wón njewuprajni wo myslach čitaneho teksta. Hdyž pak běchmy tola raz skladnosć měli, z nim wo Chrystusu řečeć, nam wotmolwi: „Wjele pućow wjedže do Roma.“

Za čas, hdyž njewuknjehmy, běchmoj ze sotru Minu pak w poliklinice abo w rumje za hosći. Tutón rum hraje w žiwjenju Chinjanow wulku rólú. Stajnje bě tam wjele wopyta. Nic jenož z wěipnosću, ale tež z woprawdžitym zajimom tam přińdžechu. Mój zaběrachmoj so ze žonami, ewangelist z mužemi. Tu spytach swoje přenje sady w chinškej řeči tworil, najradšo wšak před džěćimi, kotrež tam tež přeco we wulkej ličbje běchu.

Hdyž běch zaso raz w rumje za hosći, přińdže sotra Mina a mje prošeše, zo bych hnydom do polikliniki přišla. Tam bě styskniwa mać z wósomlětnym synkom. Mać plačaše, zo je to jejny jenički syn a je wosebje „pao-pej“ — wosebje luby. Džěćo bě cyle wuhłódnjene a měješe při tym nabubnjeny žiwot, dokelž měješe čerwiki. Maćeri spytachmy to rozklásć a jej medicinu dać. Sotra Mina

4. pokročowanje

pak město chau-chong praješe chian-chong, to pak rěkaše, zo ma džěćo hady w brjuše. Nastrožana mać hrabny džěćo a wuleća z domu. Bjez rady hladachmy jedna na druhu njewědžo, čehodla bě takle wučeknyła. Na zbožo poradži so ewangelistej, nastrožanu mać z džěsćom zaso wróćo přinjesć. Z wušiknymi słowami nam roztajaješe, zo smy chorosć přepóznali

W tutej skale je něhdy Wjelic džěđ, nan sotry Friedy Wjelic, džěłal. Džěnsa je poľna čisteje wodny

abo snano město wo čerwjach wo hadach řečeli.

Tajke abo podobne zmyłki stachu so přeco zaso. Runje w tym pak so naši lubi Chinjenjo, wosebje křesćenjo, wopokazachu w swojej cyłej dobrej nadobnosći. Woni nas njewusměwachu, ale spytachu na wšě móžne wašnja nam pomhać. Za to sym jim džěnsa hišće džakowna.

Njezapomnite wostanje mi tamne léčne ranje. Ja mějach rańšu nutrnosć džeržeć. Ta słušeše k druhemu pruwowanju. Swoje pisomne džěło běch hižom wotedała. Mała kapała bě poľna křesćanow a tajkich, kotřiž so na swjatu křćenicu přihotowachu. Mjez nimi sedžeše tež mój eksamina-

tor. Jako tekst běch sej wubrała Jězusuwo modlitwu w Getsemane (Mark. 14,32–42). Moja wutroba bě wša wjesoła, zo smědžach nětk skónčnje byrnjež tež jenož z jara skromnymi słowami zbožnu powěsć wo Jězusu Chrystusu připowědać. Do čista běch při tym zabyła, zo bě to za mnje pruwowanje. Před sobu widžach svojich lubowanych z blyšćatymi woćemi. Kak so ze mnu rado-wachu, zo nětk tak daleko běch.

Knjez Chan, kotryž bě před krótkim so křćić dał, přecelnje nygaše. Tuž sej zwěrich hišće dalšu sadu tworil. Hdyž běch skónčila, wšitcy kaž z jednym jazykom rjeknychu: „o-men du dong-liao (Wšitko smy rozumili).“

Do mojih najrjeńšich dopomnjećow słuša sotra Hanna Liu w Ošanje. Wona je jedna z tych, kotřiž su mje na mojim puću přez Chinu bohaće wobdarili. Sama to ani njewědžeše. Jejna swěra ke Chrystusej, jejne nadobne wašnje poľne ponižnosće wotewrjachu jej wšudžom durje a wutroby. Jej mam so wjele džakować. Wona njebě nam jenož dobra wučerka w chinškej řeči, ale móžeše nam tež na wuběrne wašnje pomhać dušu

chinskeho luda zrozumieć. Z cyłej lubosću a poniżnosću to činješe.

10. W domje njewólnikow

Někotrym misionarkam a žonam z konsulatow ležeše hižom dawno na

wuknychu hišće powołanje a potom móžachu zwjetša z młodym křesćanskim mužom swój dom a swójbu založiť. Hrůžbnosć zańdženosće přeměni so do wjesela a nadźije. Tući młodži ludžo běchu hustodosć za nas dobra

móhli so přeceljo zajatych služobnych takle hrozně wječić. Po dwěmaj njedželomaj so nastróžanaj mandželskaj do prózdneho domu wrócištaj.

Mje nětko wobrótni wojacy wječor přewodžachu do šule za slepych k sotře Hani Müllerec a rano wróco. Po tutym žalostnym nazhonjenju mje hroza čwělowaše, zo móhlo so mi tež takle stać. Moja mać mi na to pisaše: *Hdyž wjace njemóžeš, přindź domoj.* Ale wona doda: *Za Tebje so wjele modli. Jezus je pola Tebje wšitke dny.* Njedosahaše mi jeho přitomosć? Wězo so modlach a dđeržach so jeho slubjenjow, ale druhdy su hodžiny, hdžež žane słowo trošta bojósć njepřewinje. Poněčim so zaso zhrabach a móžach z Pawołom prajić: *My mamy wšudžom žalosć, ale so njerudžimy. Nam so styšće, ale my njezadwělujemy.*

(Přichodnje dale.)

Jan Amos Komenský

Hdyž 28. nalětника 1592 w (najskekerje) Uherskim Brodže na Morawje narodži w swójbje młynka syn, kotremuž dachu mjeno Jan, nihto njewědžeše, zo budže tuto džečo jónu wažny čłowjek nic jenož za swój česki narod, ale tež za wuwice kultury cyłego swěta. Jeho staršej běštaj přeswědčenaj stawaj Bratrskéje jednoty a wočahnyštaj swojeho syna wot wšeho spočatka po zasadach swojeje wěry. Wšedne čitanje w bibliji so samo wot so zrozumješe, runje kaž tež zhmoadna modlitwa. Tak Jan wot mladosće sem Swjate pismo zawěrnje znaješe a po nim swoje žiwjenje rjadowaše.

Jara zahe jemu wobaj staršej zemrěštaj, a přiwuzni so na wěsty čas wo njeho starachu. Hdyž pak bě jenož někak dorostl, přindže na Bratrské šule a wustawy a z tym pod sylny wliw Bratrskéje jednoty. Ze šesnaće lětami so rozsudži za duchownstwo a bu „akolut“ (rozsudženy staw wosady) a dósta při tym mjeno Amos. Wón přechodži Bratrski gymnazij w Přerowje. W léce 1611 póša jeho Jednota na studij teologie do Herborna (Hessenska), hdžež studowaše hač do léta 1613. Wěsty čas přebywaše w Heidelbergu. 1614 wróci so přez Prah do Přerowa. Před tym pak bě wopytał Hollandsku a bě přeni raz w swojim žiwjenju w Amsterdamje pobyl. W Přerowje bu wučer na Bratrskim gymnaziju, přetož za duchownsku službu bě hišće přemlody. Bě hakle 22 lět stary. Hižom w tutym času přihotowaše wulki lačansko-česki a česko-lačanski słownik a tež gramatiku lačanskeje řeče. Na Žeravskéj synodze bu za duchowneho wuswjećeny (1616) a w léce bu póslany do Fulneka za wjednika wosady. Hišće w samsnym léce woženi so z Madlenu Vizovskec. We wosadze džežlaše pilnje a na mnohe wašnje a wyše toho pisaše wjele.

Jeho měrne a zbožowne žiwjenje w Fulneku wšak doho njetraješe. W léce 1620 po njeporadženym zběžku českich knězow wudachu zakonje přečiwo ewangelskim, a tež Komenský bu wuhnaty wot swojeho jemu dowěrjeheneho stadija. Wón so tajnje chowaše a pisaše. Tehdy napisa swoju knihu: *T w j e r d y h r ó d — K n j e*

Po wójnje natwarjena kapala na rjanym Kubščanskim pohrjebnišću

duši nuza wosyročenych a bjezprawnych holcow w Kunmingje a rozsudžichu so, jim dać nowu domiznu. Mje prošachu, zo bych tutón dom přewzała. Někotre wučerki mi pomohachu. To njebě žadyn lochki započatk. 18 holcow 5 do 14 lět stare běchu tam zhromadžene. Kóždého džešća žiwjenje bě swojorazne a zrudne a tola zwjetša sej někak podobne: mać zahe zemrěła, nan wotročk opiuma, džečo předate, zo by nan dalje pjenjezy dóstał za swoje hrěšne wotročkowstwo. Móžno wšak bě, zo bu džečo do swójby předate, hdžež so jemu poměrnje derje džeše. Powšitkownje pak tute kupjene holcy surowje dračowachu a na najmazaniše wašnje znjewužiwachu. Móžachu džěn z nimi činić, štož chcychu. Hustodosć zahe zemrěchu abo běchu dušinje a čelnje chore. Často tute na kósć a kožu zeschnyte wbohe žatka wuhnachu abo bjez smilnosće na hasu čisnychu. Z prošerstwom so spytachu někak zežiwić. Hdyž skónčnje smilny wuchow namakachu, njebě jich žiwjenje wjace zdđeržeć. Přeco znowa mje to zatraši, kak móžachu starši swoju džowku takle předać, jenož zo bychu pjenjezy do ruki dóstali? Holcy wšak ničo hódne njejsu, chiba jich džežo. Někotre běchu wo nas zaslyšeli a k nam wučeknyli. Tuž tam stejachu před nami — mazane, roztorhane, rozbite, styskniwe, wuhlódnjene a poľne ranow. Druhdy tež křesćenjo tajke džečo z jeho nuzy wukupichu a jo k nam přinjesechu.

Wočehnjenje tutech džěci bě dosć čezke. Za nje započo so nětk šula. Kóždy raz mje hluboko hnuješe, z kajkej wutrobnej nutnosću chcychu wo Jezusu slyšeć, kiž je přecel wšitkich džěci. Z radosću so jemu dowěrjachu.

Po šuli wuknjachu holcy ručne džeža. Tež tu běch spodziwana, kak wjele rjaneho so jim poradži. Jich wulkotne wušiwanja zbudžichu wjele zajima a so derje předawachu. Pjenježny wunošć bě dobra podpěra za naš dom. Šulu wuchodžiwiši na

podpěra we wosadach. Wosebita radosć bě za nas, hdyž so tajke swójby hdys a hdys k swjedženjam schadžowachu w našim domje.

Byrnjež po počdra léce druha misionarka na moje město přindže, tak mējach tola přeco zaso z tutymi wbohimy džěcimy činić. Hišće krótko léta do mojego woteńdženja z Činy poruči mi Bóh na spodziwne wašnje tajke džečo. Wo tym chcu pozdžišo pisać.

11./12. měrc 1932

W susodstwjje našeho holčaceho doma steješe twarjenje ameriskich adventistow. Byrnjež njemějachmy žane duchowne styki hromadže, tak bě tola mjez nami dobre susodstwo. Ze swojeho wokna hladachmy do jich dwora, a tuž so wšelka skladnosć skići krótkim bjesadam. Tak tež na tamnym wječoru 12. 3. 1932. Tutón datum njezabudu! Žonje ze susodstwa mi powědaštaj, zo stej ze swojimi džěcimy samej doma. Jeju mužej běštaj na 4 njedžele zapučowaloj won do kraja, zo byštaj nowu mionsku staciju založiloj. Chwilu hromadže porěčachmy a sej potom dobru nóc přejachmy. Něšto hodžin pozdžišo při rańšim switanju přileča naša pomocnica a wutorhny mje k wrotam. Wulka syła ludu tam jedne do druhoh' woľachu a harowachu. Što ma to rěkać? Tuž někotři na mnje pokazujo woľachu: „Tamlje je hišće jedna wukrajanka. Wuchowajće ju! Najskekerje wona tež k nim slyša.“ Hrozu začuwach. Hnydom so zwoblěkach a masach so do susodneho twarjenja na cyłym čěle třepotajo. Mi so zecny, hdyž tam widžach mionsarskej žonje z nožemi zaklótěj w křeji ležo. Džěci teje jedneje zadwělowane swoju mać woľachu a njemóžachu zapřimnyć, što bě so stało. Žonje běštej woporaj wječby. Swoje paduše služobne běštej přeco zaso napominalej so swojeho padustwa wzdać. Dokelž běše wšo napominanje podarmo, wobročistej so na konsulat, kotryž služobne nachwilnje zaja. Nihto njebě wočakował, zo

z o w e m j e n o. Za tón čas wudyri w Fulneku mór. Jeho žena a synkaj, wšityc jemu zemrěchu. W swojej zrudobje napisa knihu „Wo wosyroce-nju“, přeložk psalmow, přeni zwjazk „Wurudženy“ a rjanu knihu „Labyrint swěta a paradiz wutroby“, z kotrejež smy před lětami w Pomhaj Bóh staw wočišćeli.

Tež dalje lěta njeprinjesechu za Bratrsku jednotu žadny měr. Po lěće 1627 wučahowaše wjetšina wěrjacych do wukraja. Mjez poslednimi wučahny tež Komenský w januarju 1628. W Lešnom (Lissa) w Pólskej bu rektor gymnazija. Tam jeho wuzwolichu tež za seniora Jednoty. Tež tam wón dale pisaše. Při wšej wučenosći wuznawaše swoju wěru do Boha, w kotrymž je srjedzišćo swojeho žiwjenja namakał.

Komenský bu ze swojimi knihami po swěće dosć popularny. Swoje znate mjeno staji tak cyle do služby wuhnatych ewangelskich. Jeho přeceljo woľachu jeho do Londona, zo by tam šulstwo reformował. Wo však so nje poradži, dokelž tam rewolucija wudyri. Na to pućowaše Komenský do Šwedskeje, hdžež chcyše kanclera Oxestierna dobyć za swoje šulske reformy a nowe formy wuwučowanja w cuzych rěčach. Šwedski kancler jemu slubi, zo Čecham pomha při

měrowych jednanjach w lěće 1648 po Tricecílětněj wójnje, ale dźeržal swój slub njebě.

Westfalske měrowe dojednanje bě Komenskeho jara zjebało. Wón so nětko jenož hišće cyrkwi wěnowaše. W lěće 1648 jeho wuzwolichu za biskopa. Hdyž bě Westfalske měrowe dojednanje ratifikowane w Nürnbergu, bě Komenskemu jasne, zo so Bratrská jednota njemóže wjace do domizny wrócić. W mjenje Jednoty praješe wón domiznje a českemu narodej božemje z knihu: *W o t k a z a n j e m r ě j a c e j e m a e r j e B r a t r s k e j e j e d n o t y.*

Na Komenskeho čakachu nowe njezboža. W šwedsko-pólskej wójnje 1656 bu město Lešno spalene a z tym tež Komenskeho dom ze wšemi jeho knihami a za čišće prihotowanymi rukopisami. Ze žalosću slyšeše w Amsterdamje tutu hrózbnu powěsć. Nje-dźiwajcy wšeho dźělaše dale a wudawaše wažne knihi, kotrychž titule tu nohcemy wšě mjenować.

Ze swětom so rozzhnowaše z pis-mom: *J e d n e j e n u z n e.* Tu poda přehlad wo svojim dźěle, prošeše čłowjekow, zo bychu so polěpšili, a pokaza na to jeničke, štož je nam wšěm zawěrnje wěste – na smjerć. Zo by tola pola wšěch čłowjekow smjerć byla přechod k Bohu, kotryž

je jeničke trěbny za kóždeho, přetož w nim je zbožnosć a wěčne žiwjenje.

Komenský zemrě 15. nowembra 1670 Amsterdamje.

Z Janom Amosom Komenskym bě wusnył posledni biskop českeje ha-luzy stareje Bratrskéje jednoty a jedyn z najwjetšich pedagogow swěta. Wo jeho wuznamje pisa pedagogiska literatura w českej, pólskej, ruskej, němskej a jendźelskej rěči. M. M.

Woľtarna boža martra w Njeswaćidle

Tutón križ z drjewa a škleńcy njeje wosebje drohotny – ani štož jeho wumělstwo nastupa ani po materialu. Wěcywustojni mjenja, zo je ze sewjernih Čech k nam přišoł před runje 200 lětami. Tam wšak je dźensa hišće škleńcarstwo wažny džěl industrije. Tam móžeš krasne wěcy nakupować – za drohe pjenjez: škleńcy za wino, piwo, čaj, krasne wazy, šklě, frinkolate debjenki za žony. Bože martry ze škleńcy, kaž tule w Njeswaćidle, tam na předaň njewidžach.

Hdyž tež tutón križ na woľtarju w Njeswaćidle nima žaneje wulkeje pjenježneje hódnoty, tak je wón tola přez swoje dołhe lěta wosadže wjele hódny. Jón widžachu naši dawni prjedownicy na woľtarju stej, hdyž so klaknychu k božemu blidu, hdyž při wěrowanju před nimi stejachu.

Dźensa dže žolma nostalgije přez swět. Za stare petrolejowe lampy dostanješ wjele pjenjez. Konjace kototy sej wěšaja do najwosobnišich stwow. Dźiwne wěcki móžeš nazhonić. Nostalgija pochadza z grjekskeje rěče a rěka: bolostne styskanje za nawrótom. Čłowjekom so dźensa styska po zańdženych časach. My tole styskanje nohcemy podpěrać abo sej chwalić. Mějmy pak w česći, štož smy namřeli wot swojich wótcow.

Kompas

Prokop Urban

Popołdnju pjatk, 18. wulkeho rózka 1907. Wonka sněh padaše, ale we wutepjenej studowanskej stwě stareho Radyserba-Wjela běše přijomnje čoplo. Stareho? Nō haj wšak, hdyž je někomu 85 lět, tak drje njemóžeš wo młodym rěčec. Naš basnik Jan Radyserb-Wjela bě runje před 10 dnjemi swoje 85činy swjećil. Štož by to njewědzał, njeby to za móžno měł. Naš starc bě tak wjesoly knjez z jasnymaj blyšćatymaj woćomaj, z polnymy, rjanymi, bělymi włosami. Na stólcu sedžo pilnje pisaše. W tym so zaklinka, a Wjela slyšeše, zo jeho žena nhydnom někomu durje wotewri. Dale ničo njeslyšeše: „Najskerje je přišla susodžic Hilža něšto so woprašeć“, sej pomysli a dźělaše změrom dale. Wjelowa zastupi do studowanskeje stwy:

„Jano, wopyt je přišoł, njesměm pak čí přeradžić, što to je. To maš sam zhodać...“ – zasmja so a poda mužej kwěćel wrjosa. „To je čí přijnjesl.“

„Wrjós!“ zawoła Radyserb wjesele. „Hdžež je wrjós, tam je Ota! Pój chětrje dale! Ja so wjeselu, zo sy přišoł, zo sy strowy. Mějach wo tebe starosć.“ Wobě ruce dawaše tak někak dwajatricecílětnemu šwižnemu mužej, kotryž na jeho hladaše z česćownosću a radosću.

„Sym přišoł, zo bych wam byrnjež tež ze zapozdženjom zbožo přal k wasim narodninam, knjez wučerjo. Na 7. wulkeho rózka zawěrnje přińc njemóžach. Běch chětro nazymnjeny, ale nětk je wošo zaso nimo. Tuž móžach nětko k wam přijěć. Wězo dyrbjach wam přijnjesć wrjós, kwětku, kotruž maće najradšo. Njech wam Bóh Knjez da wjele swěćla, wjele zboža, knjez wučerjo!“

Poslednje słowa praješe młody muž čicho, ale tak nutrnje, zo bě cyla sprawnosć z nich slyšeć.

„Ota, měj wutrobny džak! Kak so wjeselu, zo sy přišoł. Chcu so čí wuznać, zo bych čě rady na swojich narodninach měł. Sy mi dopis posłał, ale rjeňšo by bylo, ty by tu sam być móhl. Pój, pachole, sydň so. Dyrbiš mi wjele powědać. Hilžička, nawar nam kofeja.“

„Nhydnom, nhydnom!“ posměwny so žona. Wona wšak měješe swoju radosć nad lubym wopytom.

Mjeztym sydny so Ota Wićaz, gymnazialny profesor w Stollbergu, jedyn z najlubšich Wjelowych woćomcow. Wón powědaše, što je pola jeho doma noweho a w šuli. A hižom bě hospoza zaso tu z wulkej kanu kofeja a nic jenož z jednym, ale z dwěmaj tykancomaj, kotrejež bě na kuski rozkrala a z cokorom tolsće posypala.

„Powědajtaj sej. Ja pońdu mjeztym k susodžinje na krótku bjesadu. Dawno sym jej to slubila. – Ota, wostanješ pola nas přez noc?“

„Njemóžu. Z wječornym čahom dyrbju hižom zaso wotjěć. Jutře rano dyrbju w Stollbergu zaso być.“

„Ja budu časom wróco. Nětk jěstaj a powědajtaj sej!“

Wonaj posluchaštaj. Jědžeštaj a powědaštaj sej. Hłownje wšak wo tym, što Radyserb-Wjela dźěla, što runje pisa, kak přihotuje zběrku serbskich přisłowow a hrónčkow, kak ma w rukopisu cily rynek bajkow, powědančkow a basnjow, kak samo spyta libreto, tekst za operu „Smjertnica“ napisać. Tutu operu budže Pílk komponować. Wjela so tež jara zajimowaše za techniske wunamakanja. Tuž bě jemu Wićaz přijnjesl jako dar k narodninam mały kompas. To běše něšto cyle noweho. Kompas drje běše w Francoskej hižom w lěće 1885 patentowany, ale hakle w lěće 1906 jón praktisce počachu wužiwać. Profesorej Wićazej bě so poradžilo, něhdže jedyn tak cyle mały za swojeho lubowaneho wučerja dostać.

Pokročowanje na stronje 8

Dziće přeč!

Na rjanym haperlejskim dnju (20. 4.) hladaše slónčko na zemju, kotraž bě so pripravowała kaž njewjesta na kwas. Wšudže bě poľne kwětkow, poľne spěwa ptačkow, poľne radosće žiwjenja, kotraž hakle zběraše mocy za dopjelnjenje wšěch svojich winowatosćow.

Hižom pozdnje popołdnje běše, jako so wučer Michał Rostok domoj wroći. To bě štwórtk, hdyž njeměješe popołdnju žanu šulu. Tuž bě po krótkim a chwatnym wobjedže hnydom wušoľ do lěsa. Po kwětki! Cyľu horšć sej jich domoj njeseše. Trochu sprócný běše, snadź nalětnjeho wjedra dla, snadź dla pilneho na napinaceho džěła. Wón bě dobry a swědomity wučer, kotryž swoje powołanje jenož njelubowaše, ale so tež za džěci zamoľwity wědžeše. To wšak běchu serbske džěci, kotraž kublaše w narodnej lubosći.

Wón pak běše tež wědomostnik. Wuznamny wědomostnik! Přirodospytnik! Tež we wukraju wo nim wědźachu. Jeho přirodopisne nastawki njebuchu jenož we Łužicy čisćane, ale tež dale za mjezami. Tak někotryžkuli sławny wučenc z dalokeho swěta njelutowaše puća a prócy, zo by sej do serbskeho Drječina pola Huski pod Pichowom dojeť. Za nich bě to wažne so rozmoľwjeć móc ze swojim wučeny serbskim kolegom, wo kotrehož sławje a wučenosći w Drječinje najskerje jenož listonošer něšto wědžeše, kiž jemu pakćiki z knihami a listy ze wšeho swěta nošeše.

Rostok žiwješe so njesměrnje skromnje. Woženjeny njebě a cyľu swoju maľu domjacnosć wobstara zwjetša sam. Jenož hdys a hdys přidže susodka, zo by trochu zrumowała. Měješe wšak jenož nanajnuziše: ložo, blido, něšto stólcow. Doľho dosć bě traľo, zo sebi kamor wobstara za drastu. Teje wšak tež wjele njeměješe. Za to pak měješe wšo poľne knihow. Hdžež hladaše, wšudže běchu knihi. Knihi, papjera, rukopisy!

Bě wón stara wobuza? Na žadyn pad! Wjesoly wón běše a luby. Džěci bychy za njeho do wohenja šle. Na słowo jeho posľuchachu. Tež mjez dorosćenymi měješe wjele přecelow. Běše wšak w Drječinje hižom dwaceći lět. Z triceći lětami bě tam přišoľ. Nětk wučeše hižom džěci svojich přernih sulerjow. A wostanje-li hišće něšto lět tam, budže hišće jich wnuki wučić. Jemu so w Drječinje derje džěše, a wšitcy mějachy jeho rady.

Džensa wšak běše jemu trochu „mjechko“, přetož jutře změje swoje pjećdzesate narodniny. Wě, zo dostanje wjele zbožopřecow. Móžno, zo samo někotři jeho přecelow přijědu. Kak budže wón tutón dzeń swječić — w swojej duši? Budže džakowny za wšo dokonjane džělo? Budže bōľ w swojej wutrobje začuwać?

Skoro běše při šuli, tuž tam čakaše na njeho stara Nowakowa, kotruž njeměješe rady, přetož pytaše we wšěch čłowjekach jenož to špatne. Wobecně ju njemóžeše. Tuž chcyše ju postrowić a dale hić. Ale stara Nowakowa to njepřida:

„Čakam na Was, knjez wučerjo, hižom cyľ čas.“

Rostok drje pozasta, ale njewotmoľwi nič.

„Bych was chcyľa wo něšto prosyć, ale tu by naju něchtō slyšeć móhľ.“

„Tak pójće dale!“ Nowakowa džěše z nim. Po puću mjelčeštaj. Zastupištaj do Rostokoweje studowanskeje stwy.

„Posydnće so.“ Rostok jej poskići stólc. Chěťre hišće po wodu dońdže, zo by do njeje kwětki stajiľ, kiž bě sej z lěsa sobu přinjesľ. Nowakowa mjelčo přihladowaše. Hdyž bě so jej napřećo sydneyľ, rjekny z trochu škropawym hłosom:

„Přidnu k wam z wulkej próstwu, knjez wučerjo! Wy so wuznawaće w zelach. Staremu Wicazej sće před tydzenjom daľ tak wuběrný čaj. Džéd kašlowaše, zo bychy so jemu pľuca móhľe roztorhnyć, a po čaju bě wšo nimo. Knjez wučerjo, ja was prošu...“ Staruška so zakopny a womjelkny.

„Za čo trjebaće čaj? Tež přećiwu kašeľej? Za žoľdk? Abo spiće hubjenje?“ prašeše so Rostok měrnie.

Wona so komdžeše, potom pak toľa pokročowaše: „To njeje za mnje a nochcu to tež darmo.“

Rostok so pochmuril. Nowakowa řečeše dale: „W susodnej wsy je so džowka bohateho bura zalubowaľa do tajkeho praweho chudaka. No haj, a nětk... Njejsće wšak wjacje šěsnaće. Wšitko je hižom spytaľa. Zelowe žony

jej to a druhe nanošachu, ale nič njeje pomhaľo. Holca je hižom w pjatym měsacu. Jeje mać je wša zadwělowana, a tuž jej prajach, zo pońdu k wam. Wo was powědaju, zo wšitke zela znajeće, zo samo doktorojo k wam jězdža. Ja was prošu, dajće mi někajke zelo. Chcu wam rady dać, štož chceće.“

Rostok so wottorhny, wuskoči ze stólc, woči jemu sa-paštej.

„Nowakowa, wěsće, što sej wote mnje žadaće? Nje-wěriće wy do Boha? Ja do njeho wěrju. Z cyľej swojej dušu a wutrobu do njeho wěrju. Jeho widzu w přirodže wšudže wokoľo sebe. Ja dyrbaľ tajke něšto činić? W pjatym měsacu wona je, prajiće. Tak by dwójce žiwjenje zničene bylo. Njewěsće to? Zela tu su, zo bychy pomhaľe. Jenož zľostnik je znjewužiwa. Prošu, dziće přeč, dziće won.“

Nowakowa stany. Hladaše na Rostoka, kaž by jeho nje-rozumila. Wšako bě jemu wjele pjenjez slubiľa.

Wón skoči k durjam, zawoľa na nju, ně rjeješe na nju: „Dziće! Praju wam, dziće!“

Nastrožana čekny ze stwy a běžeše po wsy dele. „Je snadź wučeny, ale hľupak toľa je“ — bōrčeše sama při sebi.

A Rostok? Doľho, doľho tam sedžeše při svojim blidze, hľowu na ruce položen: „Takle — nō haj — a jutře su moje pjećdzesate narodniny.“

Rysowanka Hanki Krawcew

W Slepjanskej wosadže chodži w adwentskim času „džě-ćatko“ — bože džěćatko — po wsy. Holićo je so zwoblěkaľo swjedžensku drastu družki z pisanymi sekelkami a bantami wosebje wupyšenu. Ma běľe rukajcy a běľe nohajcy. W prawej ruce džerži prut, kiž je tež z pisanymi šnōrkami pyšeny, w ľewej pak ma měšk abo brēmješko ze zwōnčkom. Pěkne džěci wobdaruje, lōzyske pak chľosta. Z „džě-ćatkom“ chodžitej towaršce w njeđzelskej drasće. Jedna njese latarnju.

Pokročowanje z strony 6

„Tak widziš, Ota“, praješe stary knjěz z hłowu wažnje nygajo, „Čłowski duch je instrument wunamakal přečiwo zabłudženju. To je wulkotnje, zawěrnje wulkotnje.“ Na chwilu womjelkny. „Zabłudzić móžeš so w lěsu abo w njeznatej krajinje, ale zabłudzić móžeš so w swojej wutrobje, w swojej duši, a to je hórje, wjele hórje. To mi wěr, mój přećelo! Přečiwo tajkemu zabłudženju tutón kompas njepomha – bohužel nic.“ Zaso bě chwilu mjelčenje. Na to stary serbski basnik Jan Radyserb-Wjela z hnuty hłosom rjekny: „Džakowano Bohu, přečiwo tajkemu zabłudženju mamy swój wěsty kompas, – dokelž – mamy – bibliju!“ A zaso bě čicho.

To běše 18. januara 1907. Samsny wječor wotjědže Ota Wićaz, a druhi džen na to, 20. januara, zemrě Jan Radyserb-Wjela.

(Přispomnjenje redaktora: Tuta powěš wo zetkanju našeju pobožnej serbskeju wótčincow Radyserba-Wjele a Ota Wićaza njech nas na kóncu lěta 1977 dopomina, zo mamy 250 lět nětko swoju serbsku bibliju, kotraž w lěće 1727 přeni króc wuńdže. Ota Wićaz je nam w přemim lětniku našeho Pomhaj Bóh napisal rjany, džakowny nastawk „Moje jědnac serbskich biblijow“.

Wjele žohnowanja je serbski přełožk nam najwažniše knihi přinjesl. Naši serbscy duchowni su tehdom wažny skutk derje dokonjeli. Tak wšelke zakone serbskeje rěče woni tehdom hišće njeznajachu, a tola bě jich serbsčina dobra, serbska, ludowa rěč. Česćimy sebi tole wažne džěto z džakownosću.)

Z wosadow

Njeswaćidło: Na reformaciskim swjědženju 1977 smědžeštaj ze swojimaj synomaj a jeju swójbomaj a dalšimi lubymi přiwuznymi swój zloty mandželski jubilej swjećić

Arnošt Wićaz
a jeho mandželska Marta,
rodž. Wićazec.

Hdyž běštaj so před polsta lětami w Hodžijskej cyrkwi dałoj zwěrować, da jimaj njeboh farar Gerhard Voigt bibliske slowo sobu na puć:

Twoje slowo je mojimaj
nohomaj swěća,
a swětło na mojim puću.

Swěru chodžitaj jubilaraj na serbske kemše. Bože slowo bě jimaj čas žiwjenja to jasne swětło na jeju zhromadnym puću. We wšelkich čěsnosćach wojskich a powojskich lět jo nuznje trjebaštaj. W starych lětach mataj nětk na džěcoch a džěći džěcoch swoju džakownu radosć.

Arnošt Wićaz (Lehmann) je so 1895 w Krońcy pola Njeswaćidła na mlynje narodžil. Dokelž nanaj džěło mlynka njetyješe, předa mlyn a kupi sej rjany burski statok w Bošecach pola Kubšic (Poršćanska wosada). Do Bošćanskeje šule je Arnošt chodžil a dosć derje so wě dopomnił na mału, šwižnu, wo dvě lěće mlóđu Wjelic Friedu, pozdžišu misionarku w Chinje, kotrejež awtobiografiju nětkle w swojim časopisu wozjewjamy.

Mać Arnošta Wićaza bě Hana Christiana, rodž. Skopec, z Njeswaćidła. Skopec burske kublo staj jubilaraj do druheje swětoweje wojny kupiłow. Z tuhoto Skopec doma bě tež wušia mandželska našeho serbskeho wótčince Marka Smolerja, syna Arnošta Smolerja.

Marta Wićazowa, rodž. Wićazec, bě burska džowka ze Semichowa pola Hodžijska. Jejna mać pochadža z jedneje tych wjele Wirthech swójbow z małeje Stróže pola Rakec.

Bože slowo budž lubymaj mandželskimaj dale jasne swětło na jeju puću, doniž jónu njepřekročitaj próh do wěčneho swětła.

Rakecy: W farskej bróžni je so krasna žurła utwarila za bože služby w zymje, za wosadne zhromadźiny, za přednoški, cyrkwinske seminary, ale tež za pěčne bjesady. Po pobožnym rewolucionarju Lutheroweho časa, po Thomasu Müntzeru, pomjenowachu tutu rjanu, wulku rumnosć. Mjeńša stwa, ale runje tak wušiknje wuhotowana, nosy mjeno našeho serbskeho basnika Handrija Zejlerja.

Na bohatu hosćinu bě cyrkwinske předstejerstwo twarskich pomocnikow a zastupjerjow cyrkwinskeje wyšnosće přeprosyło pjatk wječor, 11. 11. 1977. Serbski superintendent přepoda za Handrija Zejlerjowu stwu dwaj wobrazaj:

burowka we Wojerowskej drasće
Alena Čermaková,
Měrcin Nowak-Njehorňski,
scena z Krabatoweje legendy

Prěni wobraz je tak prawje po duchu našeho basnika. Wón lubowaše naš prosty serbski lud. Ničo rjeńšeho a wjetšeho njeznaješe, hač duchowny a basnik tutych skromnych holandskich burow być.

Tema Měrcina Nowakoweho wobrazu dótka so problematiki Thomasa Müntzeroweho žiwjenja. Wón je chcył chudzinje pomhać. Na wobrazu da so Krabat předać jako tolsty, wukormjeny čělc, zo by chudemu čłowjekej z pjenježneje nuzy wupomhał. Jako swjědženske hrono bě sej Serbski superintendent wubrał slowo Handrija Zejlerja:

Chwal každe stwjelco, zornjatko,
chwal boha z nami lubeho.

Serbske bože služby w decembru 1977

4. 12. – 2. adwent

Budestecy: 14 hodž. kemše ze spowědžu (farar G. Bětnar ze Stołpina), Budyska-Michałska: 8.30 hodž. kemše ze spowědžu (wosadny farar Pawoł Albert), Bukeycy: 14.30 hodž. spowědž a bože wotkazanje (wosadny farar Gerat Lazar), Njeswaćidło: 8.30 hodž. kemše ze spowědžu (sup. Wirth)

11. 12. – 3. adwent

Hodžijscy serbscy wosadni so wobdžěla na kemšach w Rakecach. Rakecy: 9 hodž. kemše (sup. Wirth), po kemšach kemšerska bjesada w nowej rumnosći Thomasa Müntzera (w farskej bróžni), skónčenje 11.30 hodž.

18. 12. – 4. adwent

Budyšink: 10 hodž. kemše ze spowědžu (sup. Wirth), Poršicy: 8.30 hodž. kemše ze spowědžu (sup. Wirth), Bart: 10 hodž. kemše (farar Siegfried Albert-Hrodzišćanski)

25. 12. – 1. džen hodow

Njeswaćidło: 8.30 hodž. kemše (sup. Wirth)

26. 12. – 2. džen hodow

Budyšin-Michałska: 9 hodž. kemše (wosadny farar Pawoł Albert), Bukeycy: 8.30 hodž. kemše (wosadny farar Gerat Lazar), Hrodzišćo: 8.30 hodž. kemše (wosadny farar Siegfried Albert), Rakecy: 8.30 hodž. kemše (sup. Wirth)

Nowe lěto 1978

Budestecy: 14 hodž. kemše (sup. Wirth), Bukeycy: 9 hodž. kemše (wosadny farar Gerat Lazar), Budyšin-Michałska: 9 hodž. kemše (wosadny farar Pawoł Albert)

6. 1. – Tři krale

Bukeycy: 9 hodž. kemše (wosadny farar Gerat Lazar)

Z cylej wutrobu so džakujemy za dary za „Pomhaj Bóh“: Ha. z Chró. 10,-; Na. ze Zwi. 30,-; Ro. z Ma. 30,-; Mly. z La. 10,-; Fie. z Ko. 15,-; Hu. 160,-; Šo. z Ku. 20,-; Al. z Bo. 20,-; Re. Wo. z Wu. 500,-; He. z Ra. 40,-; Pe. z Be. 40,-; Wa. z Mni. 50,-; Ur. z Hna. 20,-; Ur. z La. 20,-; No. z Drj. 20,-; Ba. z Has. 50,-; Še. Ni. 10,-; Čě. z Le. 25,-; Wi. z Bu. 60,-; Wi. z Še. 10,-; Gro. z Cha. 50,-; Ur. z La. 20,-; Mje. z La. 25,-; Cy. ze Zho. 100,-; Lo. z Ba. 20,- hr.

Konto Serbskeje superintendentury
4962 – 30 – 110

Adresa:

Serbska Ew.-luth. superintendentura
86 Budyšin, Čornobóhnska 12
Telefon: Budyšin 4 77 88

**Daj Bóh,
zo srěnjó dóstanu,
nic prózdny měšk,
nic přez měru.**

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. – Wuchadža jónkróc za měsac z ličencu č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. – Rjadowuje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. – Hłowny zamołwity redaktor: Serbski superintendent na wust. Gerhard Wirth w Budyšinje-Třělanach. – Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin. – Čišeć: Nowa Doba, čišćernja Domowiny III-4-9-1984